

Oecumenische Janskerkgemeente 50 jaar. Over elk decennium een interview met een gemeentelid.				
1970-1980	1980-1990	1990-2000	2000-2010	2010-2020
Peter Labots				

Peter Labots (1958) belandde in de jaren zeventig vanuit Zeist bij de huidige Janskerkgemeente. Na een kleine vijf decennia, onder andere als cantor, blikt hij terug op de vroege ontstaansgeschiedenis van onze gemeente.

Peter is een bekend gezicht binnen de Janskerkgemeente. Ruim veertig jaar vervulde hij de rol van cantor. Gevraagd naar de reden waarom hij is gestopt, is hij kort: “Mijn leeftijd. M’n stembanden begonnen te slijten, en dan is het tijd om te stoppen helaas. Maar ik heb het met veel plezier gedaan.” Vandaag staat hij paraat om over de geschiedenis van de Janskerkgemeente te vertellen. Met gemak schudt Peter de wetenswaardigheden uit z’n mouw. Dat blijkt geen toeval: Peter heeft geschiedenis gestudeerd. “Momenteel ben ik samen met André van der Linden en Willeke Parmentier het archief aan het ordenen, ik zit er middenin,” vertelt hij lachend. Als historicus is het voor Peter een mooie uitdaging. “Het streven is om zo snel mogelijk de stukken over te dragen aan het Utrechts Archief.”

Ontstaansgeschiedenis

Geanimeerd steekt Peter van wal. De ontstaansdatum van de Janskerkgemeente blijkt nog niet zo duidelijk. “Formeel bestaat onze gemeente pas sinds 2006, sinds we een wijkgemeente van de PKN zijn, wist je dat?” Dat heeft te maken met allerlei bestuurlijke constellaties, waar Peter moeiteloos en met veel detail over vertelt. “In 1972 werd de eerste officiële ‘EUG-raad’ gehouden, dus ik snap wel dat die datum als ijkpunt is gekozen”, vergoelijkt hij. Er broeiden echter op allerlei plekken in Utrecht al activiteiten die uiteindelijk hebben geleid tot het ontstaan van de Janskerkgemeente.

Toestroom van studenten

Halverwege de jaren zeventig begon het aantal studenten dat naar Utrecht trok sterk te groeien. Lokale kerkelijke gemeenten kregen daardoor steeds meer te maken met studenten. In pastorale zin wist men zich daar niet altijd even goed raad mee. Levensvragen van studenten hadden bijvoorbeeld vaak betrekking op relaties, huwelijk en toekomst. Ook was er behoefte aan meer intellectuele voeding. Daarnaast was het verblijf van studenten vaak tijdelijk; na hun studie vlogen ze weer uit. Om die redenen werden er door pastores van allerlei kerken in de stad initiatieven opgestart die specifiek gericht waren op studenten, zoals leerhuizen en catechisatie. Peter: “Voor de historische volledigheid, dat werk startte lokaal overigens al voor de Tweede Wereldoorlog.”

Nieuwe wegen

Tegelijkertijd schudden Utrechtse studenten de bestaande kerkelijke structuren ook zelf danig op. Halverwege de jaren zestig namen ze het initiatief tot eigen oecumenische vieringen waarbij pastores van diverse aard voorgingen, zowel protestant (naast hervormd en gereformeerd, ook doopsgezind, luthers en remonstrant) als ook rooms-katholiek. Iets wat in de doorsnee kerkgemeenten op dat moment nog volstrekt ondenkbaar was. Peter:

“Dat hervormden en gereformeerden samen optrokken, was al een hele stap. Maar ook rooms-katholieke pastores...” Hij onderbreekt zichzelf. “Even kijken, wanneer was dat ook alweer?” Hij scrollt een paar seconden door een digitaal inventarisatiesysteem dat hij met André en Willeke heeft opgebouwd, en waarin kerkelijke stukken sinds eind jaren dertig zijn opgenomen. Dan, triomfantelijk: “Gevonden! Vanaf 1966/67 werden deze diensten eerst tijdens de zomervakantie gehouden in de Geertekerk, bij de remonstranten in huis.”

Ruimte waar het licht kan komen: de basis

Diensten met katholieke pastores in een protestantse kerk was niet alleen voor het katholieke bisdom maar ook voor de hervormde kerk overigens een brug te ver. De hervormde kerkenraad verbood haar pastores samen met katholieken voor te gaan in 1969. De geest was echter allang uit de fles. Gelukkig had de remonstrantse gemeente de Geertekerk ter beschikking gesteld voor oecumenische vieringen. Peter: “Dat was in belangrijke mate te danken aan de open grondhouding van voorganger Wim Overdiep. Bij de remonstranten waren dogma’s niet aanwezig en deze kerk, hoewel enigszins elitair, verwelkomde allen. Zo bood de Remonstrantse Kerk als eerste aan homoseksuelen de mogelijkheid tot inzegening van hun relatie – iets wat destijds verre van vanzelfsprekend was.” Die ruimte is nog altijd voelbaar in de haarvaten van de Janskerkgemeente.

De jaren zeventig: een nieuwe gemeenschap

Na alle perikelen in de jaren zestig was het tij niet meer te keren. Met financiële steun vanuit alle kerkelijke gezindten, zowel op lokaal als landelijk niveau, werd de ‘Evangelische Universiteitsgemeente’ (EUG) opgericht. Dit gezamenlijke studentenpastoraat bleef een inofficiële gemeente. Gemeenteleden bleven ingeschreven bij één van de kerken die deelnamen of waren helemaal nergens lid. De EUG-raad gaf leiding aan deze inofficiële gemeente. De diverse studentenpastores - die dus alle denominaties vertegenwoordigden - vormden een convent. Peter: “Op het hoogtepunt waren er maar liefst negen pastores werkzaam in de EUG.” Er was slechts één formele organisatie van de EUG: de Stichting Materiële Belangen van de EUG. Talrijke ontwikkelingen rondom de gemeente uit de jaren zeventig passeren de revue, bijvoorbeeld activiteiten in de twee Cunera-panden op de Nieuwegracht.

De geest van de jaren zestig, waarbij er stevig werd gerammeld aan bestaande instituties, was tien jaar later ook binnen de Janskerkgemeente nog voelbaar. Peter: “Werkelijk alles was mogelijk. Zo waren er politieke cafés, waarvoor politici van radicaal links tot CDA werden uitgenodigd, en waar men de discussie aanging.” In de archieven vond Peter een visiedocument, uitgebracht door de EUG-raad, met als titel: *De gemeente in socialistisch perspectief*. Dat het maar duidelijk was waar de EUG in politieke zin voor stond. Zelf richtte Peter samen met anderen een cabaretgroep op, die ook betrokken was bij vieringen. En bij een Goede vrijdagvesper steeg wierook vanuit de graftombe op. Peter: “Dat soort acties kon gewoon!”

De ‘revolutionaire’ tijdgeest werd ook zichtbaar in discussies die ontstonden tussen de EUG-raad en het convent. Als er aan raadszijde behoefte was aan meer inzicht in bijvoorbeeld de tijdsbesteding van pastores, werd dat niet onder stoelen of banken gestoken. Pastores zagen

zich soms genoodzaakt om hun grenzen aan te geven. Tegelijkertijd was er ook ruimte voor verschillen van inzicht.

Vieringen: 'Toeristenformule'

Met haar oecumenische insteek liep de Janskerkgemeente destijds ver op de reguliere kerkgemeenschappen vooruit. Om tussen alle krachten en belangen een evenwicht te vinden, werd ervoor gekozen om de zogenaamde 'toeristenformule' te hanteren. Vieringen leken qua opbouw op elkaar, maar de 'kleur' van de viering (bijvoorbeeld rooms-katholiek of remonstrants) werd bepaald door de kerkelijke achtergrond van de voorganger.

Gemeenteleden van andere denominaties waren dan als 'toerist' welkom. Peter: "Daardoor hadden we speelruimte. In de ene viering was er meer nadruk op symboliek, een andere voorganger had juist een meer analytische benadering."

Spanningen met open vizier tegemoet

Peter: "Zoals in veel gemeenten was er ook in de Janskerkgemeente soms onrust. Maar we vormden wél een gemeenschap met elkaar. Bij een viering die ik tijdens een spannende periode mede voorbereidde, hebben we toen de kring op het hoogkoor - een wezenlijk onderdeel van de viering - omgedraaid: we vroegen iedereen om met hun gezicht naar de buitenkant te gaan staan. Waardoor je met de rug naar elkaar toestond. En daar dan met elkaar over in gesprek gaan: 'Wat maakt dat los? Wat doet dat met ons en elkaar?' Dat gaf de ruimte om elkaar terug te vinden." Peter kijkt daar met grote voldoening op terug.

Persoonlijke terugblik

Gevraagd naar wat hem uit de jaren zeventig persoonlijk is bijgebleven, hoeft Peter niet na te denken. De veelkleurigheid van de Janskerkgemeente spreekt hem aan, zowel wat betreft meningen als de inhoud van de liturgie. "Geloven doe je niet alleen met je hoofd, maar ook met je zintuigen. Het is prettig als die worden aangesproken." En af en toe mag de Janskerkgemeente ook nu best positie innemen. "Toen Pegida (een extreemrechtse beweging die met name in Duitsland groot was, red.), in 2018 in Utrecht demonstraties aankondigde, heeft toenmalig pastor Harry Pals het initiatief genomen tot een tegengeluid in en buiten, naast de Janskerk." De kerk was geopend en er werd een viering met muziek en creatieve vormen gehouden. "Dat sprak me zeer aan."

Al met al voelt Peter zich gevoed door de verschillende perspectieven en geluiden, en niet te vergeten de open discussies die daar voor hem onlosmakelijk mee verbonden zijn. "Ik hoop dat we dat kunnen blijven vasthouden!"

Interview door Sytske van Bruggen

sytskevanbruggen@gmail.com